

Список Шиндлера (стислий переказ)

Томас Майкл Кініллі

Томас Кініллі

Список Шиндлера

Скорочений стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Пролог

Краків, осінь 1943 року. Одного вечора Оскар Шиндлер у дорогому одязі сідає в свій лімузин і відправляється на дружню вечерю до гауптштурмфюрера (капітана) СС (військово-поліційна організація Націонал-соціалістичної німецької робітничої партії) Амона Гьота, який керував табором примусової праці Плашув (табір був за 10км від міста). На той час Польща була окупована німцями, а Краковом керував Ганс Франк, фаворит Націонал-соціалістичної партії.

Оскар Шиндлер мав власну фабрику й завод у передмісті Заблоче. У нього було дві квартири: одна на фабриці, а інша – на вулиці Страшевського у старому Кракові.

У таборі примусової праці Плашув мешкали 20 000 наляканих євреїв. Раніше на території табору був єврейський цвинтар, а тепер з надгробних плит Гьот наказав викласти дорогу.

Шиндлер завітав до Амона з подарунком – позолоченим портсигаром, придбаним на чорному ринку. Впродовж вечері для гостей грали брати-євреї Роснери: Генрі на скрипці, Лео на акордеоні. Цілий день брати важко працювали, а тепер мусили веселити високе товариство. Амон міг вбити їх на місці, тож вони грали дуже старанно.

Цієї ночі за столом у Гьота зібралися семеро чоловіків. Крім Шиндлера і господаря серед гостей були Юліан Шернер – начальник Амона, очільник СС у краківському генерал-губернаторстві, шеф поліції, оберфюрер (полковник). Був також Рольф Чурда – голова краківського відділу СД, оберштурмбаннфюрер (підполковник). Шернер і Чурда були найпочеснішими гостями, адже цей табір був їм підпорядкований. Був також гер Франц Бош, ветеран Першої світової війни, начальник усіляких майстерень – законних і незаконних – у таборі Плашув. Він був "економічним радником" Юліана Шернера і мав у місті ділові інтереси. Оскар зневажав Боша й обох поліцаїв – і Шернера, і Чурду. Проте мав заручитися їхньою підтримкою заради того, щоб його особливий завод на Заблочі мав право на існування, – тож регулярно надсилав їм подарунки. Де в чому поділяли почуття Шиндлера лише двоє гостей – Юліус Мадріч, господар фабрики з пошиття уніформи у таборі Плашув, і управитель Мадріча Раймунд Тіч. Мадріч і Тіч таємно підгодовували своїх в'язнів-працівників. З чоловіками були чотири жінки – висококласні повії з Кракова – польки й німкені.

Оскар Шиндлер був судетським німцем, таким собі провінціалом. Він добре платив, знав, де взяти дефіцитний товар, умів пити й мав неквапливе, грубувате почуття гумору. У жінок Оскар мав непристойний успіх.

Відійшовши з Шиндлером набік, гер Бош попросив дати для своєї тітоньки в Бремені, яка потрапила під бомбардування, потрібний посуд з "Deutsche Emailwaren Fabrik". DEF (так називали фабрику німці), або "Емалія" (так називали поляки і німці) – була успішною справою Оскара. Бош просив по шість дюжин усього – супових мисок, тарілок, кухлів... Шиндлер пообіцяв, що пришле посуд до Боша. Звичайно, ніякої тітки не було.

Гості помітили, що Амонова служниця–єврейка Гелена Гірш побита. Це було звичайним явищем, і Гьот любив знущатися з неї навіть при гостях.

У цей же час у спальні Амона в'язень табору, єврей Польдек Пфедферберг і ординарець Амона Лісек відмивали ванну. Євреї чули музику Роснерів, вибухи сміху, голоси і боялися, щоб нікому не страпити на очі.

Мадріч і Тіч швидко відкланялися, Шиндлер готувався зробити те саме. Гьот з однією з повій рушив у спальню. Оскар наздогнав коменданта і сказав, що вже йде, але потім тихенько прокрався на кухню.

Пфедферберг і Лісек не змогли уникнути коменданта, тож Лісек отримав два сильні удари. Потім Амон наказав їм з Пфедфербергом забиратися геть (через кілька днів Амон застрелив Лісека, бо той запряг коня в коляску для гера Боша, не спитавши дозволу коменданта).

Шиндлер зайшов на кухню до Гелени Гірш. Дівчина налякалася, та Оскар тільки хотів поспівчувати їй. Він дав їй велику цукерку, за яку можна було щось виміняти. Шиндлер сказав, що Амон не вб'є її, бо вона занадто йому подобається, але комендант нікому не хоче показувати, що йому подобається єврейка. Оскар пообіцяв, що спробує витігти її звідси на свою фабрику, а Гелена дала йому пачку грошей, окупаційних злотих, щоб він допоміг викупити з табору її молодшу сестричку. Оскар пообіцяв зайнятися цим і взяв гроші.

Отак ризиковано й починається історія Оскара Шиндлера.

Розділ 1

Німці узяли Краків 6 вересня 1939 року. І по їхніх свіжих слідах у це місто увійшов Оскар Шиндлер, який бачив, що Краків має стати жвавим містом за нового режиму.

Оскар народився 1908 року в Австрійській імперії, у місті Цвіттау, де мешкала велика громада судетських німців. Оскар пройшов курс реальної гімназії, яка мала випускати інженерів – гірняків, механіків, цивільних, – тих, які добре вписувалися в промисловий пейзаж містечка. В Оскарового батька був завод з виробництва сільськогосподарської техніки. Шиндлери були католицькою сім'єю. Оскарова мати Луїза була жінкою побожною. Батько Ганс Шиндлер любив коньяк і сидіти в кав'ярнях. Його сім'я мешкала на сучасній віллі, оточеній садами, що відокремлювали місто від промислової частини. У сім'ї було двоє дітей – Оскар і Ельфріда. Оскар цікавився машинами і мотоциклами, брав уясть у перегонах.

Влітку 1928 року Оскар поспіхом побрався з селянською дочкою, внаслідок чого втратив прихильність батька, в якого й працював. Дівчина походила з ганацького села на схід від Цвіттау, її батько теж був проти шлюбу. Емілія, так її звали, і Оскар оселилися після весілля на квартирі в Цвіттау. Оскар відслужив у чехословацькій армії, а повернувшись, вечорами лишав Емілію саму і допізна засиджувався в кав'ярнях, спілкуючись із дівчатами. Родинна справа збанкрутувала у 1935 році, і того самого року батько пішов від Оскарової мами. Оскар зненавидів його за це.

Згодом Оскар став відповідальним за продажі в "Моравській електротехніці". Головна контора цієї компанії розташовувалась у Брно, і Оскар часто їздив туди-сюди між Брно і Цвіттау. Коли померла мати, він ще більше зненавидів батька. На момент того похорону Оскар уже причепив на лацкан свастик. Невдовзі німець Ебергард Гебауер запропонував Оскару працювати на Іноземний відділ абверу, і Оскар погодився.

Розділ 2

Прибувши у Краків, Шиндлер почав цікавитися різними заводами і фабриками, щоб розпочати свій бізнес. Він познайомився з польським євреєм Іцхаком Штерном, який працював головним бухгалтером в "Й. С. Бухгайстера і компанії" на Страдомській вулиці у Кракові. Шиндлер планував займатися текстилем, наприклад, Бухгайстера, тож спитав поради в Штерна. Оскара зовсім не хвилювало, що Іцхак – єврей, який проходив уже не під одним указом, а під кількома. Він мусив не лише декларувати своє походження, а й носити особливу реєстраційну картку, позначену жовтою смугою. Його офіційна пайка як недолю дини була майже вдвічі меншою, ніж пайка поляка за національністю, який теж перебував у статусі унтерменша.

Шиндлер почав розпитувати єврея про місцеві ділові кола. Штерн знав тут усе, тож порадив зайнятися виробництвом емальованого посуду, бо на війні завжди потрібне столове приладдя й посуд для польової кухні. Та й Інспекцію з озброєння очолював генерал-майор вермахту Юліус Шиндлер, хоч і не родич Оскара, але цим можна було скористатися. Штерн порадив Оскару орендувати фабрику з можливістю купівлі, бо це краще, ніж бути тройгендером, якого повністю контролює міністерство економіки, і в такому разі можна буде брати на роботу євреїв – дешеву робочу силу. Після цієї відвертої розмови між Шиндлером і Штерном зав'язалася міцна дружба.

Розділ 3

Леопольд Пфедферберг був ротним у Війську Польському під час останньої трагічної кампанії. Йому вдалося втекти після поранення до рідного Кракова, де він зайнявся торгівлею на чорному ринку. Торгівля йшла бадьоро і серед самих поляків, але здебільшого серед польських євреїв, які не могли прохарчуватися на скупі талони.

Колись давно Леопольд належав до національної збірної Польщі з лижного спорту, навіть мав пістолетик двадцять другого калібру – озброєння для можливої втечі або ж на випадок, якщо його у квартирі накриє гестапо. Із цієї напівзабавки Пфедферберг одного листопадового дня ледь не застрелив Оскара Шиндлера. А все було так. Шиндлер зайшов до мами Польдека – Міни Пфедферберг, яка займалася

облаштуванням квартир у різних стилях. Оскар хотів, щоб вона облаштувала все у квартирі на Страшевського, бо мала приїхати з Цвігтау його дружина Емілія, яка лише час від часу провідувала чоловіка. Сам же Оскар мав у Кракові уже дві коханки.

Тож коли Оскар зайшов до пані Пфедферберг, Польдек, що саме був вдома, налякався і вийняв пістолета. Та коли Польдек почув, що йдеться про роботу для матері, то скоро по-дружньому розбалакався з Шиндлером. А за тиждень Польдек уже постачав дефіцитні товари для Оскара.

Розділ 4

Наступного разу Іцхак Штерн зустрів Оскара Шиндлера ранком на початку грудня у конторі Бухгайстера. Поговоривши з начальником Штерна, Оскар постояв біля столу єврея і сказав, що "завтра почнеться".

Мабуть, Шиндлер сподівався, як і краківські євреї, що німці – цивілізований народ. Та наступного дня почався рейд по єврейські коштовності й хутра, також мали відбутися виселення пожильців з будинків і квартир на заможнішій межі Кракова й Казімежу.

Та айнзацгрупа, яку відрядили діяти на Казімежі того вечора, належала до еліти. Вони залишили дрібноті з краківського СС похмуру працю пошуку каблучок з діамантами і пальт, підбитих хутром, а самі взялися за краківські синагоги.

Ганс Франк не мав прямої абсолютної влади над тими спецзагонами, які йшли на Казімеж. Поліцаї Генріха Гіммлера, хоч би де працювали, завжди були самі собі законом. Франк був переконаний, що повинен бути єдиний концентраційний табір для євреїв, але десь далеко від Кракова.

СС пішло економічною війною від дверей до дверей на вулицях Якуба, Юзефа й Ізака, де жили євреї. Вони вламувалися до квартир, витягали речі з шаф, ламали замки письмових столів і комодів. Вони зривали цінні речі з пальців, ший, витягали з кишень. Айнзацгрупа рушила до Старої Божниці, синагоги XIV століття. Туди зігнали євреїв, відкрили Ковчег, витягли пергаментний сувій Тори і наказали кожному плюнути на нього. Потім усіх застрелили.

Розділ 5

Вікторія Кльоновська, польська секретарка, була окрасою адміністрації Оскара і його коханкою. Крім неї, Оскар мав роман з німкенею Інґрід. Емілія знала про коханок, бо Оскар ніколи не був потайним коханцем. Кльоновська була практичною, раціональною і винахідливою. Вона знайшла чудовий джазовий підвальчик, куди не ходило всіляке начальство, тож там можна було спокійно посидіти. Близько Різдва у 1939 році Оскар зібрав у тому клубі гурт своїх друзів. Більшість із них не тільки опинилися далеко від домівок, а й незатишно почувалися за того режиму. Оскар познайомився й потоваришував із цими людьми, коли добував дозволи, потрібні для того, щоб запустити фабрику. Він уже багато випив з ними, бо вважав, що найкращим шляхом розв'язання гордієвого вузла бюрократичних питань, крім хабара, є випивка. Було і два чоловіки з абверу.

На вечірці зайшла мова про євреїв, яких на той час уже возили на схід у вагонах

для худоби. Говорили про юденрати – єврейські ради, влаштовані в кожному окрузі губернатором Франком. У таких містах, як Варшава і Краків, юденрат мав двадцятьох чотирьох обраних членів, які несли особисту відповідальність за дотримання режиму. Юденрат у Кракові з'явився менш ніж за місяць до того; його президентом обрали Марека Біберштейна, шанованого представника міської влади. Юденрат мав у найближчому часі видавати наряди на риття траншей, чищення нужників і прибирання снігу. Також кожен єврей у генерал-губернаторстві скоро мав носити зірку.

Розділ 6

Єврея Авраама Банкера, адміністратора "Рекорда", Оскар здобув разом із фабрикою. Оскар і Банкер навідали ймовірних інвесторів–євреїв, для яких інвестиції в посуд видавалися більш безпечними, ніж тримати гроші в злотих. Сторони цих контрактів навіть не складали документів–контрактів, бо їх навіть не можна було офіційно засвідчити.

Емілія Шиндлер приїхала до Кракова в гості до чоловіка уперше вже в новому році. Їй дуже сподобалася нова чоловікова квартира, яку оформила пані Пфедферберг.

Фабрика, яку винайняв Оскар, була за річкою на Заблочі, на Липовій вулиці. Коли Оскар узяв на себе керівництво роботою "Рекорду", перейменувавши його на "Deutsche Emailwaren Fabrik", там працювало 45 людей. На початку нового року він отримав перші контракти від армії. Спираючись на силу вигідних контрактів Інспекції з озброєння, Оскар отримав дозвіл розширювати завод і закупив нове обладнання,

У середині літа 1940 року в нього працювало вже 250 поляків і перед ним поставало питання про введення нічної зміни. Час від часу протягом року Іцхак Штерн просив Шиндлера влаштувати на роботу того чи того молодого єврея. За кілька місяців в Оскара працювало вже 150 працівників-євреїв і в його фабрики з'явилася негучна репутація місця, де можна знайти прихисток.

У квітні генерал-губернатор Франк оголосив евакуацію євреїв з Кракова. То було цікаве рішення, бо влада Райху і далі переселяла євреїв і поляків до його генерал-губернаторства майже по десять тисяч людей на день. Але умови в Кракові, заявив Франк, були кричущими. Протягом шести місяців він обіцяв зробити Краків юденфрай (вільним від євреїв). Дозволено буде залишитися тільки п'ятьом-шістьом тисячам кваліфікованих робітників. Усіх решту слід переселити. Коли плани було оголошено, усі євреї хотіли отримати кваліфікацію. Такі люди, як Іцхак Штерн, уже склали список співчутливих осіб, німців, до яких можна звертатися. Шиндлер був у цьому списку, так само як і Юліус Мадріч, фабрика якого шила військову форму.

До першого листопада 1940 року Франк зумів виселити двадцять три тисячі євреїв-добровольців з Кракова. Дехто з них переїхав до нових гетто у Варшаві й Лодзі.

За цей рік Оскара розбудовував фабрику від збанкрутілого виробництва до компанії, яку урядові агенції могли сприймати серйозно.

Скорочений стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ 7

Деякі євреї подалися на село, щоб загубитися серед селян. Брати Роснери, краківські музиканти, які згодом стануть добрими знайомцями Оскара, оселилися в старому селі Тинець. Там вони почали невеличку кравецьку справу, та згодом зрозуміли, що і там небезпечно.

Марека Біберштейна, єврея, який був головою юденрату, засудили на два роки і посадили у в'язниці на вулиці Монтелюпі. Щодня дорогою на Заблочче Оскар проїжджав повз контору юденрату, всередині якої скупчилося кілька секретаріатів, серед яких були відповідальні за харчування, цвинтарі, проїзні документи, економічні справи, адміністративні служби, культуру.

Розділ 8

Різдво того року видалося не таким уже й поганим. Але ніхто вже не вірив, що все закінчиться швидко, – ні солдати, ні поляки, ні євреї. Своїй секретарці-польці Кльоновській Шиндлер подарував на Різдво пуделя, якого йому дістав Пфедферберг. Інґрід він придбав коштовні прикраси і щось таке надіслав Емілії до Цвіттау.

Наступного року друзі з Інспекції з озброєння почали говорити з Оскаром про можливість відкрити зброярський відділ, щоб виробляти протитанкові міни. Оскара міни не так цікавили: їх не можна було б продавати з-під прилавка, а йому подобалася така торгівля. Але оскільки політично це був непоганий крок, він започаткував зброярський підрозділ. Великі "Hilo" дали заводові Шиндлера захист перед лицем непевного майбутнього, надаючи йому вигляду закладу, де виробляють щось необхідне.

Оскар почав отримувати від знайомих, що планується влаштувати нове гетто для євреїв. Він поділився цією чуткою зі Штерном, не бажаючи зчиняти тривогу. З березня було видано наказ про влаштування закритого єврейського кварталу. Переселення до гетто буде обов'язковим для всіх євреїв, але ті, хто має відповідну трудову картку, зможуть ходити з гетто на роботу в місті, а ввечері повертатися. Гетто влаштують у передмісті Подґуже за річкою. Євреї мали надію, що утиски все ж матимуть конкретну форму і буде можливість бодай якось планувати своє обмежене майбутнє. Також в указі була заспокійлива фраза, в якій обіцялося захищати євреїв від їхніх польських співвітчизників. У березні 1941 року обіцянка захищати мешканців гетто від польської національної сваволі цілком викликала довіру.

Тепер дорогу Оскара на фабрику перегороджували мури гетто, тож потрібно було показувати весь час перепустку. В такій ситуації Оскар вирішив тримати квартиру в конторських приміщеннях на Липовій. Після указу про гетто Оскар мав платити зарплату не євреям, а робити внески краківській штаб-квартирі СС, євреї ж мали виживати лише зі своїх продовольчих карток.

Іцхак Штерн і далі просив Оскара взяти на роботу ще євреїв, скільки тільки можна. Оскар і Мадріч погоджувалися і брали.

Два тижні євреї перебиралися в гетто. 20 березня переселення завершилось. Усі, хто не потрапив до гетто, були в небезпеці, без прав і під загрозою.

Розділ 9

Весною Оскар відвідав рідне Цвіттау. Він побачив Емілію, тіток і сестру, яка вийшла заміж за службовця-залізничника. Емілія і надалі планувала жити в Цвіттау. Під час відвідин рідного міста Оскар нарешті помирився з батьком.

Розділ 10

У грудні 1940 року Польдекові Пфеффербергу запропонували організацію черг і ведення книги ділових зустрічей в житловій конторі юденрату. То була робота на неповний день, він міг більш-менш вільно пересуватися Краковом і нелегально торгував різними товарами.

Оскар побував у гетто в квітні. Він побачив там таку тисняву, якої навіть собі не уявляв, – по дві сім'ї на кімнату, якщо нема знайомств у юденраті. Пахло несправною каналізацією, але жінки чинили профілактику тифу, щосили прибираючи і виварюючи одяг надворі. ОД уже застосовувало кийки.

Згодом керувати єврейськими справами у місті став оберфюрер Юліан Шернер. Цього чоловіка цікавила випивка, жінки й конфісковані товари. Оскар помічав, що Шернер більше любить працювати з євреями, ніж убивати їх. Колишньому скляру–єврею на ім'я Симхе Спіра доручили створити політичний відділ ОД і керувати ним. Спіра взяв туди своїх друзів-приятелів. Вони розпочали свою кар'єру, яка полягала у вимаганні грошей і складанні списків неблагонадійних і підозрілих мешканців гетто. Польдек не хотів мати справ зі Спірою, тому притворявся хворим і був звільнений з ОД.

Німеччина вторглася до Росії, усюди почали цілеспрямовано творити расово чисту імперію.

Розділ 11

Біля фабрики Шиндлера стояла німецька фабрика ящиків. Директором був Ернст Кунпашт, а колишнім господарем і неофіційним начальником – Шимон Єрет, який був власником до війни. Та Єрета не хвилювала втрата фабрики, він переймався через гетто. Через деякий час саме у Єрета Оскар добув дощок для будівництва бараків для євреїв, які працювали на "Емалії".

Німецька армія здобувала в Росії перемогу за перемогою, тож замовлення від Інспекції з озброєння раз у раз з'являлися на столі Оскара. То був дуже швидкий, а проте майже безпроблемний рік.

Розділ 12

У гетто мешкала сім'я Дреснерів, і от до них привели маленьку дівчинку Ґеню, яка до того жила в селі у поляків, але тепер її хотіли позбутися, бо було небезпечно. Дівчинка любила червоний колір і мала червону шапочку, червону кофточку і маленькі червоні черевички. Мама дівчинки була родичкою пані Дреснер. Невдовзі Данка, дочка пані Дреснер, яка мала чотирнадцять років, але була висока на зріст, тож мала Kennkarte (картку праці), заходила коло дівчинки. Чоловік пані Дреснер – Юда, працював головою у відділі закупівель на заводі Боша, а брат пані Дреснер – Ідек Шиндель, був лікарем у шпиталі гетто.

28 квітня 1942 року Шиндлер бучно святкував свій день народження. Пан директор

добув, незважаючи на ціну, дефіцитного білого хліба й видав усім робітникам до супу в обід. Цей був 34-ий його день народження. Штерн якимсь дивом примудрився проскочити з заводу "Прогрес", де він тоді працював, щоб офіційно привітати друга.

Під час привітань на фабриці Шиндлер поцілував дівчину-єврейку, і того дня надвечір хтось доніс про расово неприпустиму поведінку Оскара. Зранку його арештували і посадили в тюрму на Монтелюпі. Оскар мав надійну інформацію від одного з товаришів по пляшці, що Ягеллонський інститут анатомії отримує трупи з цієї в'язниці, тож налякався. Коханка Інґрід поспішила передати йому передачу. На п'ятий день Оскара повели на допит у кабінет, де він зустрів знайомого йому з вечірок оберштурмбанфюрера Рольфа Чурду, голову краківського СД. Оскар пояснив, що був його день народження, тож пригода з єврейкою сталася від повноти почуттів, і він був напідпитку. Пообіцявши Чурді посуду з фабрики, Шиндлер опинився на волі. Чурда попередив, щоб Оскар не волочився за якоюсь єврейською спідницею, бо у євреїв немає майбутнього.

Розділ 13

У 1941 у гетто ще була своя була пошта, газета. Брати Роснери, повернувшись з села, грали у ресторані. Та до 1942 року у гетто було вже все заборонено: і пошту, і газету, і все інше. Генрі Роснер пішов працювати в їдальню на повітряну базу Люфтваффе. Там він подружився з молодим шеф-кухарем на ім'я Ріхард. Якось Ріхард зі своєю дівчиною прийшли у гетто і таємно повідомили, що малого сина Генрі – Олека, краще заховати у них в місті. Дівчина Ріхарда була в широкому одязі, під ним і вийшов з гетто Олек, який не мав Blauschein.

Польдек Пфедферберг раніше того року вчив дітей Симхе Спіри – голови ОД. Тому тепер Пфедферберг надіявся, що йому дадуть Blauschein. Та чиновники відмовлялися ставити йому наліпку. Польдек гадав, чи не звернутися йому до Оскара, який кликав його на "Емалію", але Пфедферберг віддавав перевагу своїм нелегальним заробіткам. І от одного дня поліція почала ловити усіх євреїв, хто не мав наліпки. Пфедферберга зловили. Його дружина Міла працювала в Мадріча і вже мала Blauschein.

Зловлених людей погнали у двір колишньої кондитерської фабрики. Увесь день поліція формувала шеренги людей, яких есесівці зустрічали біля брами й вели на станцію. На велике щастя, Пфедферберг побачив хлопчину в головному уборі ОД, сестру якого колись вчив. За допомогою цього хлопця Польдек і врятувався. Він відразу помчав до бюро праці, добився до начальника, досить доброго, і отримав налітку, ставши "полірувальником металу", хоч за професією був вчителем. Не мине й року, як бідолашного начальника відправлять до Аушвіцу за таку доброту.

Розділ 14

До Оскара Шиндлера доходили чутки, що "процедури в гетто", що б це не означало, мали посилитися. Тож Оскар організував гуртожиток для своїх працівників-євреїв.

Якось Авраам Банкер, управитель Оскара, не прийшов на Липову. Шиндлеру сповістили, що Банкера виводили з гетто. Оскар відразу поїхав на станцію і врятував Банкера і ще з десятків своїх працівників, яких уже збиралися вивозити на знищення.

в інші гетто. Щоб звільнити їх, Оскару довелося згадати про свого однофамільця генерала Шиндлера, збрехати про високу кваліфікацію і цінність цих працівників.

Розділ 15

Якось Шиндлер та Інґрід каталися верхи на південь від гетто, де був пагорб, з якого було видно бараки. На пагорбі вони скерували своїх коней у тінь під дерева і стали уважно роздивлятися, що відбувається.

Поліцаї ОД, озброєні кийками, працювали разом з СС. Створювалися шеренги людей, яких мали відправляти поїздами кудись далі. Оскар побачив, як трьох жінок, котрі не бажали йти, вдарили кийком по плечах. Есесівці били євреїв руками євреїв. Та в ОД працювало нове правило: коли ти не можеш вивести якусь родину надвір, то виведуть твою власну. Коли родину виводили з квартири, її членів силоміць розподіляли у дві шеренги.

В одній колоні, яку гнали поліцаї, Шиндлер помітив маленьку дівчинку в червоному. То була Ґеня, яка дуже любила цей колір. Вона мала червоні плащик, шапочку і черевички. На очах у червоної крихітки вбили жінку і маленьку дитину. Вона все це бачила. Есесівець підштовхнув її у колону, що рухалася. Шиндлера від побаченого почало нудити, і він сповз з сідла. Він зрозумів: есесівці залишали свідків, ту ж таки дівчинку в червоному, бо були переконані, що всі свідки також загинуть.

Тадеуш Панкевич був єдиним поляком на території гетто і працював у тутешній аптеці. Площа перед аптекою Панкевича на початку червня стала своєрідною сортувальною станцією. В аптеку, заточуючись, почали бігати лікарі, які примчали з лікарні у двох кварталах звідти: вони збирали на вулицях поранених. Один із лікарів просив блювотне: у натовпі з десятків людей перебували в комі, отруївшись ціанідом.

Молодий Ідек Шиндель, який працював у лікарні гетто на розі Венгурської, почув від жінки, яка билася в істериці, що забирають і дітей. Він згадав про свою племінницю Ґеню, у гетто її опікуном був саме він, оскільки Ґенині батьки ще ховалися на селі. Доктор Шиндель побіг на площу і побачив, що племінниці вдалося непомітно вийти з очеплення. Ґеню серед лісу есесівських чобіт ніхто не помітив. Доктор Шиндель не міг піти за нею, об не видати її, але він знав, що тепер вона надійно сховається. Ґеня повернулася до їхньої кімнатки і сховалася під ліжком. Ввечері Ідек знайшов її там.

Шиндлер після побаченого "прийняв рішення зробити все, що в моїх силах, аби перемогти цю систему".

Розділ 16

Шиндлер не наважувався повірити, що дитя в червоному пережило ті операції. Йому було відомо, що гетто зачистили на сім тисяч людей. Оскар дізнавався подробиці того, що раніше сприймав як тимчасове божевілля, від знайомих у поліції і від розумних євреїв, наприклад Штерна.

Того літа Шиндлер уладнав ситуацію зі збанкрутілим підприємством "Рекорд" і за постановою Польського комерційного суду, отримав його. Шиндлер хотів максимально узаконити своє володіння фабрикою на Липовій. Він надіявся на падіння Гітлера і на те, що це падіння не забере в нього цю власність. Оскар поруч з фабрикою звів будівлю

для своїх євреїв, щоб нічна зміна залишалася на Липовій.

Того ранку, коли зондеркоманди і загони ОД почали ловити людей, пані Дреснер повела свою дочку Данку у сховок до подруги, яка ховала своїх старих батьків. Сама подруга працювала в ідальні гестапо біля Вавелю, тож могла очікувати якоїсь пільги. Данку прийняли у сховок, а пані Дреснер відмовили, та їй пощастило врятуватися.

У жовтні ситуація з євреями стала ще гіршою. А на Заблочі, на задньому дворі "Емалії", пан Єрет і пан Шиндлер проектували нові бараки для євреїв.

Скорочений стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ 17

Австрійський стоматолог на прізвище Седлачек, який був кур'єром сіоністської організації порятунку з Будапешта, прибув до наприкінці 1942 року Шиндлера, щоб дізнатися, що насправді роблять з євреями. Це означало, що хтось – Іцхак Штерн, чи Біберштейн, чи ще хтось – передав це прізвище палестинським сіоністам. Сам про це не підозрюючи, гер Шиндлер виявився записаним у праведники.

Шиндлер прийняв Седлачка люб'язно, але з підозрою. Переконавшись, що Седлачек не ворог, Шиндлер розповів про війну проти євреїв у Польщі. Седлачек спитав, чи може Оскар прибути до Будапешта й передати те, що розповів йому. Шиндлер пообіцяв приїхати. Перш ніж виїхати з Кракова Седлачек вручив Шиндлеру велику суму на потреби євреїв. Оскар повівся з грошима бездоганно й віддав їх своїм надійним знайомим з єврейської громади.

Тим часом працівники політичного відділу Спіри відшукали чотирьох ювелірів (серед них і Мордехай Вулкан, котрий, як і пані Дреснер, у свій час іще вийде на Оскара Шиндлера), які мусили оцінити усі коштовності, що лишилися від знищених чи висланих звідси євреїв. Найгіршим для ювелірів виявилось оцінювання вирваних закривавлених золотих зубів.

Розділ 18

Шиндлер поїхав в Будапешт і розповів, що гетто починають згортати, а біля села Плашув, що під Краковом будується великий табір. Життя в такому таборі буде зовсім не мед, а керуватимуть там шефи краківської поліції – Юліан Шернер і Рольф Чурда. Шпрінгманн і Кастнер, які слухали розповідь Оскара, не так були приголомшені свідченнями Шиндлера, як перебували в стані якогось болісного прозріння. Безумовно, вони надішлють доповідь за всіма його свідченнями до Стамбула. Це підніме палестинських сіоністів і Єврейський об'єднаний розподільчий комітет на більш рішучі дії. Водночас ці відомості передадуть Черчиллю й Рузвельту. У Кракові Шиндлер і надалі мав регулярно бачитися з паном Седлачком.

Розділ 19

Ліквідацію гетто приїхав здійснювати Амон Гьот з Любліна. Також він мав прийняти командування табором примусової праці в Плашуві. Віденець Амон раніше керував зондеркомандами під час операцій в багатолюдному люблінському гетто, і

своїми стараннями там він отримав право зайнятися ліквідацією краківського.

Амон Гьот хотів провести ліквідацію за місяць. 10 000 людей повинні були стати першою робочою силою в таборі Плашув, інших потрібно було позбутися.

Будівництво табору йшло повним ходом. Амон планував, що всі фабрики Кракава перенесуть на територію табору. Зустріч із місцевими господарями фабрик і тройгендерами відбувалася в кабінеті Юліана Шернера. Амон Гьот був переконаний, що вмовить незалежних осіб: Боша, Мадріча, Шиндлера – перевести свою єврейську робочу силу за табірний дріт. Амон запевнив, що не втручатиметься в керування фабриками. Потім він запросив усіх оглянути табір. Після огляду Амон влаштував показовий розстріл: Діану Райтер, єврейку–інженерку, яка проектувала бараки, було вбито.

Розділ 20

Оскар був переконаний, що переносити фабрику до Плашува не можна. Гетто мали зачистити, воно доживало останні дні.

13 березня з гетто А, де мешкали усі євреї, які працювали, почали зачищувати і зганяти у табір. У гетто В мешкали старі люди, яких мали вивезти і знищити в Аушвіці.

На території гетто була реабілітаційна лікарня, перед зачисткою усіх ходячих пацієнтів відправили додому, та лишилося ще четверо лежачих, яких не було куди сховати. Тож доктори Б. і Г. вирішили дати пацієнтам розчин синильної кислоти. Цих людей однаково б застрелили, а так вони померли спокійно.

Розділ 21

Польдек Пфедферберг з дружиною Мілою чекали у своїй кімнаті, що скоро прийде зондеркоманда і викликатиме їх на вулицю. У них була можливість втекти каналізацією, та Міла боялася туди лізти. Польдек не раз виходив таким шляхом із гетто. Учора доктор Г. розповів, що втече з дружиною через каналізацію і запрошував Пфедфербергів із собою. На цей момент Польдек ніяк не міг переконати себе і Мілу це зробити. Тож Леопольд вирішив пробратися до доктора Г., та зондеркоманда тут уже побувала, а лікар із дружиною пішли в каналізацію.

Коли Польдек повернувся, Міли не було. Тоді чоловік побіг до лікарні. Там уже лежала гора тіл. Більшість людей Пфедферберг знав. Він був впевнений, що Міла пішла до Плашува. У них був план на випадок подібних непередбачуваних обставин. Коли один із них потрапить до Плашува, хай другий намагається не опинитися за ґратами.

Польдек наблизився до брами табору і сховався за неї. Побачивши, як есесівці вбили жінку з дитиною, Польдек більше не ховався. Він вийшов і почав складає речі людей, вдаючи бравого солдата перед очима трьох офіцерів СС. Серед цих трьох був Амон, який відразу "розкусив" Польдека. Та цього разу він не вистрілив, а сказав тікати, бо його здивувала винахідливість єврея.

Польдек примчав у двір лікарні. Там стояла остання офіційно зігнана купка в'язнів. "Мабуть, я останній, хто вийшов звідси живим", – сказав він людям у натовпі. Або, можливо, такими останніми був ювелір Вулкан із дружиною та сином, який за великий

діамант відсидів "переселення" у відділку ОД. Так він хотів врятувати життя, бо під час "переселення" можна було стати випадковою жертвою. Ввечері сім'я Вулкана була доставлена в Плашув.

За той вечір у різних сховках було виявлено понад 4 000 людей і страчено на вулицях.

Розділ 22

Шиндлер був налаштований збирати відомості й переказати все Седлачкові, щойно той прийде наступного разу.

Гьот дозволяв собі в таборі розстрілювати людей просто так. Але насправді розстріли невдовзі будуть звичайною справою.

Амон обіцяв не втручатися в роботу фабрик, але геть гальмував роботу, тримаючи всіх в'язнів годинами на Аппельпляці посеред табору для переклички. Оскару і Мадрічу це не подобалося. Тоді Шиндлер вирішив збудувати табір для своїх робітників—євреїв біля фабрики. Він купив ділянку землі, що прилягала до території фабрики. Амона дозволяв це, але також був потрібний дозвіл генералів СС. Тож Шиндлер почав відвідувати різних начальників і просити всякі дозволи. Насправді ідея про табір на фабриці влаштовувала Амона і решту, бо їм у таборі було потрібне місце, адже сюди присилали і присилали тисячі нових євреїв. Філія на Липовій мала дещо розвантажити основний табір. Також Амон розумів, що не буде потреби постачати табір на Липовій мінімальним запасом харчів. Їх він хотів продавати на чорному ринку через свого агента, єврея на ім'я Вілек Хілович.

За кілька днів клопотання про створення філії табору примусової праці на задньому дворі фабрики було задоволене. Оскар найняв молодого інженера на ім'я Адам Гарде з Плашува, який мав зайнятися проектуванням приміщень.

Розділ 23

Серед тих в'язнів, які були в курсі справи, уже почалася конкуренція за перехід на "Емалію". В'язень Долек Горовиць, працівник відділу закупівель у таборі Плашув, теж хотів туди потрапити разом з дружиною і двома дітьми. За тиждень сім'я Долека була переведена на "Емалію" за новим списком, що його засвідчив комендант Гьот за невеличкий конверт з ювелірними прикрасами. На фабриці Оскара Євреї мали кращі харчі, ніхто їх не бив, ніхто не падав і не помирав від перевтоми. Шиндлер здійснив багато операцій з переселення євреїв з табору до себе на фабрику, а одному рабину навіть дозволяв йти з роботи у п'ятницю раніше, щоб проводити кідущ.

Розділ 24

Самостійно і через управителя Оскар витрачав п'ятдесят тисяч злотих на місяць, купуючи на чорному ринку харчі для табірної кухні. Він і гадки не мав, що того літа 1943 року був одним із найбільших незаконних годувальників в'язнів у Польщі. Майже всі на "Емалії" ледь не релігійно вірили в надзвичайну рятівну могутність Оскара.

Оскар часто підкупляв гестапівців випивкою, чи споював, щоб врятувати своїх євреїв від розстрілів чи відправлення в інші табори. Звичайно, ці всі перемоги були частковими, бо що могла зробити одна людина проти системи. Напуваючи

божевільного Амона Гьота найкращим коньяком, Шиндлер втовкмачував йому думку про те, що треба бути стриманішим, бо все може змінитися і його можуть спитати про всі розстріли. Згодом Амон, принаймні тимчасово, припинив свавільно вбивати людей.

Розділ 25

Оскар передавав єврейським знайомим усі гроші, які отримував від Седлачка, крім витрачених на коньяк для Гьота. То не завжди була проста справа. Не витрачалися Седлачкові гроші й на те, щоб відшкодувати фабриці хабарі, які Оскар роздав великим і малим функціонерам СС протягом 1943 року, щоб вони не давали рекомендацію закрити табір при "Емалії".

Розділ 26

Раймунд Тіч допомагав у дещо інакший спосіб. Перший його спосіб допомоги полягав у шахових партіях з Амоном Гьотом. Він програвав Амону, і той після гри був добрішим. Тіч намагався розтягти партію години на три. Коли працівники в адміністрації бачили, як Тіч йде на своє шахове чергування, то знали, що тепер атмосфера буде здоровіша до вечора. А ще Тіч фотографував в'язнів, хоч не проявляв фотографій. Аж в листопаді 1963 року чоловік, який вижив завдяки Шиндлерові (Леопольд Пфефферберг) таємно купив плівки у Раймунда, який навіть тоді не бажав, щоб плівку було проявлено, доки він не помре.

Хоч у таборі життя було дуже тяжким, люди там закохувались, наприклад, Йозеф Бау – молодий краківський художник, з яким Оскар згодом близько познайомиться, – до нестями закохався в дівчину на ім'я Ребекка Танненбаум. Бау працював у будівельному управлінні табору креслярем, а Ребекка була манікюрницею Амона та інших чиновників. Оскільки бараки у таборі були поділені на чоловічі і жіночі, Йозеф придумав перевдягатися на жінку і приходити в гості до дівчини. Правда, справжніх побачень не було, бо в бараці з чотириповерховими нарами це було неможливим.

На початку січня 1944 року табір Плашув оголосили концентраційним табором, підпорядкованим центральній владі в Оранієнбурзі. Філії Плашува, такі як "Емалія", теж переходили під контроль Оранієнбурга. Шернер і Чурда втратили безпосередню владу. Тепер Оскар мусив задовбрювати не тільки місцевих чиновників, але й бюрократичний комплекс в Оранієнбурзі.

Одного разу Йозефа Бау мало не застрелив Амон, і хлопець відчув, що тепер має скористатися своєю шаленою удачею. Тож він одружився з Ребеккою. Звичайно, рабина не було, але мати хлопця все організувала. Та побути разом молоде подружжя не змогло: у таборі підняли тривогу. Йозеф втік у свій барак, а потім виявилося, що й шукали не його.

Скорочений стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ 27

1944 року Оскару виповнилося 36 років. Щоб привітати Оскара з днем народження, Амон привів Генрі Роснера, який заграє на скрипці. На той час Роснер уже завбрав в

табір свого сина Олека, який переховувався у краківських друзів. Польдек Пфефферберг, який їздив вантажівкою по коробки з інструментами, провіз хлопчика на територію табору.

Тепер в'язні Плашува відчули, що мати справу з Амоном стало безпечніше. Начальство з Оранієнбурга забороняло кару на місці. Амон більшу частину часу стримувався. Тепер у Плашуві спалювали тіла євреїв, що були вбиті раніше. Готуючись до російського вторгнення, СС закривало свої заклади на сході. Відділ D вимагав від Амона знайти всіх вбитих і спалити. 150 000 пройшли через Плашув і його п'ять філій. З них, за даними поляків, 80 000 загинуло там у розстрілах чи в епідеміях. Серед страчених був і Спіра з родиною, який ще минулого року керував демонтажем гетто.

Розділ 28

Одним з друкарів Амона був єврей–в'язень Метек Пемпер. Колись Пемпер стане секретарем Оскара, але влітку 1944 року він працював з Амоном і, як і кожен на такому місці, не плекав особливих надій на майбутнє. У Пемпера була фотографічна пам'ять, яка в майбутньому спричиниться до того, що Амона повісять у Кракові. Але Пемпер тоді не вірив, що такий час колись настане.

У квітні 1944 Пемпер дізнався з документів, що Амон планує сортування–зачистку в таборі, бо скоро Плашув мав прийняти угорців. Амон назвав цей відбраковувальний процес "Die Gesundheitaktion" (щось ніби Операція "Здоров'я"). 8 травня почався відбір... Усе скінчилося тим, що тисяча чотириста дорослих і двісті шістдесят вісім дітей відправили в Аушвіц.

Розділ 29

Якось Оскар і Амон їхали машиною повз залізницю. Була страшна спека, і в з вагонів, набитих євреями, долинав стогін, люди благали води. Оскар загальмував. Амон поблажливо посміхнувся до свого сентиментального товариша. Частково у вагонах люди з Плашува, сказав Амон, а ще люди з табору праці в Шебне. А ще поляки і євреї з Монтелюпі. Вони їдуть до Маутгаузена. Було ясно, що з ними там зроблять, та от зараз Оскар вирішив дати їм води. Він попросив Амона дозволити взяти пожежну машину облити водою вагони... Шланг пожежної машини досягав тільки до половини ешелону. Тоді Оскар послав по шланги на свою фабрику.

Офіцери й сержанти сміялися з вчинку Шиндлера: "І від чого, він собі думає, їх рятує?" Потім Оскар дав одному сержанту дорогих харчів, щоб той на всіх станціях, де вони зупинятимуться з цими людьми, відчиняв вагони, щоб люди хоч трохи подихали свіжим повітрям. Минуть роки, і двоє з пасажирів цих вагонів, які лишилися в живих, – доктори Рубінштейн і Фельдштейн, – розповіли Оскарові, що сержант часто давав наказ відчиняти вагони і регулярно наповнював відра водою під час довгої і важкої поїздки до Маутгаузена. Хоча для більшої частини тих, хто їхав, це стало всього-на-всього маленькою підтримкою перед смертю.

Того пізнього літа подекували, що табори буде розформовано. Тож Амон вирішив позбутися свого агента на чорному ринку – єврея Вілека Хіловича, щоб він часом не розповів нікому про Амонові обладнання. Всі співники Хіловича про Амона вони знали не

менше, ніж про яку-небудь жалюгідну швачку на фабриці Мадріча. Амон хитро все влаштував і розстріляв усю велику родину Хіловича і його самого.

Розділ 30

Начальник штабу із озброєння вирішив розформувати Плашув і табір при "Емалії". Оскару було дано вказівку якомога швидше згортати своє виробництво на Заблочі, залишаючи на місці тільки тих техніків, які потрібні для демонтажу фабрики.

Оскар дізнався від Амона, що усіх чоловіків із Плашува відправлять у Грьосс-Розен – табір із каменоломнею в Нижній Силезії.

Наприкінці літа, коли працівники "Емалії" спакували речі і їх повели назад до Плашува, серед них ходили чутки, що Оскар збирається всіх викупити і вже складає список.

Ідея забрати з собою євреїв із Кракова зародилася в Оскара одного вечора в гостях на Гьотовій віллі. Оскар раптом розповів йому, що хоче перенести свою фабрику до Чехословаччини і забрати з собою своїх кваліфікованих працівників. Він дав Амонові зрозуміти, що буде дуже вдячний за будь-яку підтримку. Амон відповів, що коли Оскар зможе домогтися підтримки всіх тих комітетів, то він, Амон, дозволить це. Того ж вечора Оскар виграв у карти Гелену Гірш, таким вчином врятувавши її від Амона.

Розділ 31

Восени 1944 року Шиндлер наполегливо готував остаточний притулок для євреїв з "Емалії". І не лише для них. Він просив долучитися до цієї справи і Мадріча, але той, ймовірно, побоювався керувати фабрикою разом із таким демонічним шибайголовою, як пан Шиндлер.

Шиндлер планував перенести свою фабрику до Моравії і почав їздити і збирати всілякі дозволи. Амона тим часом уже посадили до в'язниці СС, де він чекав слідства і суду.

Оскар вибрав місце для фабрики у селищі Брюннліці, що було зовсім недалеко від Цвіттау. Це мало бути зброярське підприємство, адже й до цього часу Оскар виробляв, крім посуду, ще й зброю.

Оскар уклав так званий підготовчий список і передав його в адміністрацію Плашува. У ньому була понад тисяча імен: і ті, хто працював у таборі при "Емалії", і нові люди. У ньому вже з'явилася Гелена Гірш. У кінці списку Оскара Тіч тепер додав над офіційними підписами прізвища працівників Мадріча. Додалося майже сімдесят імен, які вписав Тіч зі своєї та Оскарової пам'яті. Серед них були і зовсім не кваліфіковані працівники. Новий комендант Бюхер, який мав згорнути табір, за гроші вписував у список Оскара ще й інших євреїв. Таким чином туди потрапили Дреснери, ювелір Вулкан з сім'єю. Ну а Штерна Шиндлер записав у список одразу.

Розділ 32

Оскар цілими днями говорив із бюрократами, цілими вечорами задобрював їх. Оскільки табір у Брюннліці буде повністю підпорядкований табору Грьосс-Розен, то Оскар уже домовлявся з комендантом Грьосс-Розену штурмбанфюрером Гассебрюком. Витрачаючи стільки часу на задобрення, підлецування і паперові справи того тижня,

коли згортали Плашув, Оскар просто фізично не міг стежити за Гольдбергом, який керував списком і приймав замовлення. Наприклад, доктор Ідек Шиндель ходив до Гольдберга записувати себе і двох молодших братів, та у вирішальний день стало зрозуміло, що ні він, ні його брати не потрапляють до табору Шиндлера. Чоловіки все одно стали до лав Шиндлерового люду, та їх зловили, побили і змусили залишитися з маленькою групою, яка займалася ліквідацією Плашува. Потім їх повезли до Аушвіцу, але там їм дивом вдалося вижити.

Насправді, попри старання Гольдберга, до Оскара поїхала більшість тих людей, про яких він просив, хоча траплялися й сюрпризи, наприклад, сам Гольдберг. Але були й приємніші несподіванки. Наприклад, Польдек Пфедферберг з жінкою. Врятувалася і Гелена Гірш із сестрою, і Роснери.

Чоловіків зі списку Шиндлера відправили раніше, жінок мали відправляти ще за тиждень. Спершу чоловіків привезли у табір Грьосс-Розен. Ті, хто приплатив Гольдбергу, пожирали його очима, готові вбити. У цьому таборі десь пропав список Шиндлера, і Гольдберг з пам'яті склав новий. На третій день 800 людей оновленого списку були відокремлені, їх посадили у вагони і відправили далі. Зранку другого дня вони зупинилися в депо Цвіттау. Пасажири вийшли, і їх повели до Брюннліцу, де їх вийшов зустрічати сам Оскар.

Розділ 33

Новий табір охороняло сто есесівців, усе в таборі Оскар будував за свій рахунок. Якщо говорити про речі та обладнання DEF, багато з того ще не доправили. Найбільшим дивом було те, що сам Оскар, не мав узагалі жодних серйозних промислових намірів; у його уяві взагалі не стояла колонка "продаж". Чотири роки тому він приїхав до Кракова, щоб розбагатіти, але тепер у нього геть не залишилося виробничих амбіцій. Та він платив за своїх працівників і йшов на масштабне промислове божевілья. Пані Емілія Шиндлер приїхала з Цвіттау жити разом з ним. Коханка Інґрід приїхала з Оскаром до Брюннліца працювати на новому заводі, але винаймала квартиру за межами табору. Стосунки між ними, вочевидь, охололи. Коханка Кльоновська залишилась у Кракові.

Під час своєї мандрівки плашувські жінки спершу потрапили в Біркенау. Там вони зазнали багато знущань, багато жінок захворіли і страшно схудли від голодування. Жінкам здавалося, що їх кинуто напризволяще.

Жінки з фабрики Шиндлера проходили часті масові медогляди і в жовтні, і в листопаді. Згодом їх переселили до бараку, ближчого до крематоріїв, і вони не знали, йдуть до душі чи до газових камер.

Коли в Брюннліц прибули чоловіки, там були майже самі стіни. Ще не було й нар – нагорі в гуртожитках було навалено соломи. Зате було тепло, тому що приміщення опалювалися з котельні. Інженер Фіндер почав роздавати роботу. Але від самого початку, якщо есесівці не дивились, усе йшло повільно. Темп роботи в Брюннліці став дуже неквапливим.

Багато в'язнів хвилювалися за своїх жінок. У Долека Горовиця в Аушвіці

перебували дружина і дочка. В обох Роснерів – дружини. Пфедферберг уявляв, як величезне страхіття Аушвіцу вплине на Мілу. Якоб Штернберг і його син-підліток хвилювалися за пані Клару Штернберг. Чоловіки часто питали Шиндлера, що ж буде з їхніми жінками.

Оскар знову заарештували і стали розпитувати про зв'язки з Гьотом. Оскар попросив дружину, щоб зателефонувала Кльоновській, яка вирішувала подібні проблеми. Шиндлера привезли в Краків і посадили на Поморську. Наступного дня його допитувала група з дванадцяти слідчих СС, одним із них був суддя-есесівець. Оскар заперечував, що давав гроші, щоб комендант, як написано в протоколі допиту Амона, "м'якше ставився до євреїв". Допитували і на другий день, і на третій, і на четвертий. Ніякої шкоди Оскарові ніхто не завдавав, але слідчі були наполегливі. Тоді Оскар звернувся по допомогу до Шернера, і його випустили.

На початку листопада Оскар приїхав додому і був вражений, що жінки з Аушвіцу-Біркенау досі не приїхали. А поки Оскара не було, у Брюннліці сталася жахлива подія. Приїхав інспектор із Грьосс-Розену і забрав для медичних дослідів Олека, його двоюрідного братика Ричарда Горовиць, малого Гінтера. З дітьми поїхали батьки. Їдучи до Аушвіцу, діти і їх батьки дізналися, що їх мам і жінок ці ж самі есесівці повезуть до Брюннліцу. Роснер і Горовиць написали жінкам листи і попросили передати жінкам. Есесівець пообіцяв передати.

Нарешті напівмертвих, худих, страшних жінок Шиндлера загнали у вагон, щоб їхати до Брюннліцу. Крізь дошки вони побачили Олека та інших і дуже здивувалися, адже думали, що чоловіки з дітьми у Шиндлера на фабриці. Жінки заридали і вже гадали, що їх розстріляють, але вони отримали листи від своїх чоловіків, а потім здалеку побачили дітей. Хлопчики показували матерям, що мають татуювання (це означало, що їх не вб'ють).

Прибувши з Аушвіцу, жінки на два тижні були відправлені на карантин, адже могли привезти звідти різні хвороби. Емілія проявила милосердя і доглядала хворих жінок та відгодовувала їх.

Розділ 34

Євреї лікарі Гільфштейн, Гандлер, Левкович і Біберштейн переймалися через імовірність епідемії тифу, тому Оскар відразу дав розпорядження влаштувати блок боротьби з паразитами: душові, пральня, де можна виварювати одяг, відділ дезінсекції.

Коли казати правду, то весь Брюннліц – і сам табір, і його промислова діяльність – являли собою буквально суцільну карколомну авантюру, бо насправді нічого не виробляли.

Розділ 35

Жоден вироблений там сорокап'ятиміліметровий снаряд не можна було використовувати, жоден ракетний корпус. Оскар пояснював згодом, що в Брюннліці узагалі про якісь масштаби виробництва навіть говорити не випадало. Та пояснювати все "початковими труднощами" ставало дедалі небезпечніше. Небезпека Оскарової імітації виробництва полягала не лише в тому, що це псувало його репутацію в

міністерстві озброєння. Це сердило керівників інших підприємств. Корпуси, вироблені в Брюннліці, завжди відбраковувалися під час контролю якості.

Як же Оскар протримався весь цей час? Люди Брюннліцу пам'ятають цілу серію інспекцій і перевірок. Оскар усіх підкупляв, споював, а інколи видавав чужу продукцію за свою. Брюннліц продовжував своє існування завдяки спритності рук Оскара.

Протягом зими Оскар добув зброї і облаштував незалежний арсенал, керувати яким призначив Урі Бейського.

Розділ 36

Оскар найняв ще 30 працівників по металу. Звичайно, виробництво його вже не цікавило. Але, поглянувши на ситуацію збоку, він розумів, що коли фабриці треба буде доводити своє право на існування, буде потрібно мати більше кваліфікованих працівників.

Шиндлер викупляв жінок з Аушвіцу і розсилав по моравських таборах, проте, найбільш масштабною подібною акцією став порятунок в'язнів Голешува. Голешув був каменоломнею і цементним заводом у межах Аушвіцу-III. Протягом січня 1945 року жахливі князівства Аушвіцу розформовували, і посеред місяця 120 працівників каменоломень посадили у два вагони для худоби. Варто відзначити, що, як і людей з Голешува, майже всіх із Аушвіцу того місяця кудись везли. Долека Горовиця відправили до Маутгаузену. Але малого Ричарда залишили на місці разом з іншими малими дітьми. Потім його знайдуть росіяни в Аушвіці, звідки вже на той час повтікають есесівці, і цілком слушно стверджуватимуть, що його та інших дітей затримали там для медичних експериментів. Генрі Роснера і Олека повели з Аушвіцу колоною майже на п'ятдесят кілометрів; тих, хто відставав, розстрілювали. У Сосновці їх напхали в товарні вагони. Сім днів поїзд їхав до Дахау, і за той час померла половина попутників у вагоні Роснерів.

Для в'язнів голешувських каменоломень дорога була ще тяжчою. 10 днів вони не їли, а надворі був лютий мороз. У замкнених вагонах їх залишили під Цвіттау. Нащастя, Оскар з Пфедфербергом знайшли вагони і врятували тих, хто не замерз. Як потім виявилося, ніхто з них тоді не важив більше за 35 кілограмів. Ті покручені трупи, які було винесено з товарних вагонів, поховали.

Тієї зими на фабрику Оскара приїхав Амон Гьот, хоч розслідування в його справі тривало.

Розділ 37

Шиндлер хвилювався, що зроблять з Брюннліцом війська, які відступатимуть через околиці Цвіттау. Щовечора, слухаючи новини ВВС, Оскар заспокоював себе тим, що війна може скінчитися ще до того, як росіяни дійдуть до околиць Цвіттау. Найближчі до Оскара люди серед в'язнів складали лист івритом з поясненнями, хто такий Оскар і що він зробив. Такий лист міг стати в пригоді, коли показати його американським військовим.

У вівторок 8 травня війна закінчилася. У ці неспокійні два дні між проголошенням миру і його сповненням один із в'язнів, ювелір на прізвище Ліхт, робив подарунок для

Оскара. Всі знали, що він буде тікати. Пан Єрет зняв свій золотий міст, з якого сплавили для Оскара каблучку і зробили напис івритом: "Той, хто рятує одне життя, рятує цілий світ".

Оскар зібрав усіх в'язнів і виголосив святкову промову. Шиндлер говорив, що в'язні – спадкоємці нової доби; і що всі решта – есесівці (що стояли тут же), він сам, Емілія – тепер мають рятуватися. Шиндлер запропонував трьома хвилинами мовчання згадати незліченних жертв, які загинули в ці жорстокі роки. Коли збіг час мовчання, есесівці швидко пішли. Шиндлерові піднесли каблучку.

Розділ 38

В'язні отримали зброю від гарнізону, а Оскар викликав до свого кабінету Банкера і дав йому ключ від одного особливого складу. То було вісімнадцять вантажівок курток, уніформ, матеріалу для теплої вовняної білизни, а також п'ять мільйонів катушок ниток і багато взуття. Потім Оскар з Емілією вбралися в смугасті роби в'язнів. Втікати з ними викликалися восьмеро в'язнів. Емілія, Оскар і шофер сіли в "мерседесі", усі решта – у вантажівці, навантаженій харчами, цигарками й напоями як мінною валютою. Шиндлерам вручили лист, у якому йшлося про заслуги Оскара та Емілії, і вони поїхали.

Оскар грав роль утікача з концтабору. Вони добралися в Капліце, потім у прикордонних лісах, на північ від Лінца, вони зустріли піхотну батарею американців. Оскар показав лист, євреї, що були там, щиро його вітали і дякували.

На третій день табір у Брюннліці було звільнено, і зробив це лише один російський офіцер. Та в'язні не знали, що їм робити далі. Вони боялися виходити за межі фабрики. Сидіння в Брюннліці нічого не давало, тож за тиждень в'язні почали залишати табір. Дехто, чії сім'ї були знищені, подався просто на захід, не бажаючи повертатися до Польщі. Дреснери пішли до Німеччини. Мансі Роснер повернулася на Подгуже, де вони з Генрі домовилися зустрітися. Сам Генрі Роснер з Олеком добралися в Мюнхен. Регіна Горовиць з Нюсею три тижні діставалися з Брюннліцу до Кракова, а тоді стали чекати на Долека. Коли він приїхав, вони стали шукати Ричарда і таки знайшли.

Групу Оскара повезли до Нюрнберга, великого центру, де збирали колишніх в'язнів таборів. Згодом втікачі добралися Швейцарії, та їх зловила швейцарська поліція. Всіх відправили назад на французький бік, де їх одразу обшукали, відвезли до колишньої німецької в'язниці, прийнявши за колишніх охоронців концентраційного табору. Самі Шиндлери достатньо знали про юдаїзм, щоб пройти очевидний культурний іспит. Але манерами і статуєю Оскар не дуже скидався на недавнього в'язня СС. Та швидко усю групу, у тому числі Шиндлерів відпустили.

Скорочений стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Епілог

Оскар з Емілією прибули до Мюнхена. Якийсь час вони жили на квартирі з Роснерами, бо Генрі з братом почали грати в мюнхенському ресторані й навіть досягли скромного добробуту. Один із колишніх в'язнів, зустрівши Шиндлера в маленькій тісній

квартирі Роснерів, був вражений його порваним піджаком. Звичайно, всі його краківські й моравські статки конфіскували росіяни.

"Євреї Шиндлера" стали його сім'єю. Разом із ними він почув, що Амона Гьота передали в руки нового польського уряду і судили. Там був і Метек Пемпер, який видав повний список злочинів Амона. За ним говорили й інші, серед яких були доктор Біберштейн і Гелена Гірш, які мали докладні й болісні спогади. Амона засудили на смерть і повісили.

Шиндлер відправився в Аргентину, узявши із собою з півдюжини сімей своїх євреїв, оплативши проїзд багатьом із них. Разом з Емілією вони завели ферму неподалік Буенос-Айреса і займалися нею майже десять років. У 1957 році Шиндлери збанкрутували. За рік Оскар поїхав до Німеччини, залишивши Емілію в Аргентині. Винаймаючи маленьку квартирку у Франкфурті, він шукав капіталу, щоб купити цементний завод, та нічого не вийшло.

Цементний завод Шиндлера запрацював завдяки євреям, але завод протримався недовго. У 1961 році Оскар знову збанкрутував. Того року, почувши про його проблеми, ізраїльські "євреї Шиндлера" запросили його в гості своїм коштом. У Тель-Авіві Оскара захоплено вітали. За ним юрбою ходили повоєнні діти його колишніх в'язнів. На Оскарів п'ятдесят третій день народження йому відкрили меморіальну дошку в Парку Героїв. На ній написано, що він є рятівником 1200 в'язнів концтабору Брюннліці. Через десять років у Єрусалимі його проголосять Праведником. Оскара також запросили посадити ріжкове дерево на Алеї Праведників, що веде до музею "Яд Вашему". Дерево й сьогодні там росте, є там і дерево Юліуса Мадріча, який незаконно годував своїх працівників, дерево Раймунда Тіча, управителя Мадріча в Плашуві.

Оскар дедалі більше залежав від тих, кого колись урятував. Ті були для нього єдиною душевною і матеріальною підтримкою. Щороку Оскар підтримував зв'язки зі своїми євреями. Це була така сезонна річ – пів року метеликом в Ізраїлі, пів року черв'яком у Франкфурті.

На свій день народження у 1967 році Оскар дав конфіденційні покази про багатьох з персоналу концтабору Плашув. Коли Шиндлер перейшов шістдесятирічну межу, він почав працювати на організацію "Німецькі друзі Єврейського університету". Незважаючи на вже ослаблене здоров'я, він і далі жив і пив, як замолоду. Він закохався в німецьку модель на ім'я Аннемарі, яка стала емоційно незамінною людиною для Шиндлера в його пізні роки. Його дружина Емілія і далі жила без жодної його фінансової підтримки в Аргентині. У жовтні 1974 року Оскар помер, і його поховали в Єрусалимі.

Скорочений стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу